

**29 oktober 2023 – dankzegging Heilig
Avondmaal**

GOEDE WERKEN DOEN

Efeziërs 2, vers 1 t/m 10

Een van de fronten, waartegen de Reformatiebeweging hevig heeft gestreden... of misschien wel het centrum van de hele kerkelijke strijd was het al dan niet belang van het *doen van goede werken*. Rome, de Romeins katholieke kerk, was veel te veel bezig met goede werken, met 'goed leven' en goed-je-best-doen om bij God te mogen horen, zo was de kritiek van mensen als Luther en Calvijn. Dat goed-je-best-moeten-doen en zelf-moeten-doen zorgde namelijk voor allemaal geloofsonzekerheid. Je houdt daarmee mensen in angst gevangen, want: 'hebben wij wel genoeg gedaan of niet?' Denk maar aan die vele schilderijen uit de middeleeuwen over het laatste oordeel, waarop slechte mensen te zien zijn die in de hel allemaal gruwelijkheden ondergaan. Maar die nadruk op goede werken tast ook de eer van God aan, alsof met goede werken een plekje bij God in de hemel te verdienen zou zijn. Een van de meest sprekende voorbeelden is de aflaathandel van Tetzl: Tetzl, een Duitse gelovige uit de tijd van Luther, had bedacht dat men een aflaat kon kopen, een document waarop geschreven was dat je geen boetedoening hoefde te doen, maar dat je zonden vergeven waren. Er waren houten kisten gemaakt, waarin het geld voor de aflaat gedoneerd kon worden. Op de zijkant van zo'n houten kist was een afbeelding van de duivel of het vagevuur geschilderd, met daarbij het opschrift: 'sobald das Geld im Kasten klingt, die Seele in den Himmel springt'. Zodra je het geld in dit kastje hoort rinkelen, mag je ziel in de hemelse vreugde opspringen.' Door goed te doen, goed te geven, kom je bij God.



Nou, dat is een extreem voorbeeld van die Tetzl – we doen de Rooms katholieke kerk geen recht om haar steeds weer dat ene voorbeeld voor te houden – maar Luther en Calvijn en de andere reformatoren hebben de kerk weer terug willen brengen bij de *genade van God*. Wij

hoeven onszelf niet naar God op te werken. God is in Zijn Zoon naar ons toegekomen. Wij hoeven dus niets te verdienen, zien te behalen, te compenseren, af te kopen, wat dan ook – dat kunnen wij niet eens! – maar wij mogen genade ontvangen. 'Uit genade zijn jullie zalig geworden (vers 5 en 8)!'

Dat was een mooie stap, een belangrijke herbezinning en moment van vernieuwing voor de kerk: weer terug bij God genade! Daarom wordt op 31 oktober elk jaar door de protestantse kerk de Reformatie herdacht. Maar die

Reformatie is in bepaalde zin ook wat doorgeschoten in een deel van de kerk. Je wordt dus niet op basis van je goede werken, je goede doen, gered, maar door het geloof in Jezus – zo was de kern van het Reformatorische gedachtegoed, maar... hoe staat het dan met mijn geloof? Is mijn geloof wel echt? Is het voldoende hoe ik geloof? Is die redding ook wel voor mij, als kleingelovige? Weer ging men in zichzelf wroeten, naar zichzelf kijken... Nu niet met de vraag of je voldoende had gedaan, maar of je wel echt geloofde. Weer bewoog men zich van die genade van God af... en ging men naar zichzelf staren...

In een ander deel van onze kerk kwam er vervolgens een andere reactie op dat 'alleen uit genade'. Natuurlijk, prachtig: alleen uit genade wordt je gered! Maar door dat steeds te benadrukken, maak je mensen wel erg passief. Hierdoor wordt die genade wel heel snel een goedkope genade: je hoeft niets te doen, alleen maar te geloven. Maar...: hoe zit het dan met je christelijke leven? Hoe zit het dan met onze verantwoordelijkheid voor de schepping, voor de naasten? Een deel van de kerk ging zich daarom sterk inzetten om kerk voor de wereld te zijn. Tot een zegen voor de maatschappij. Kerk-naar-buiten toe. ... Maar ja..., door zichzelf als kerk binnenstebuiten te keren, vergat men wel eens de zorg voor het eigen persoonlijke geloof. De kerk dreigde nu te veranderen van een veilig toevluchtsoord voor gewonde zondaren tot een relevante maatschappelijke organisatie. De kerk werd tot een activiteitscentrum, in plaats van een plek van aanbidding en zitten aan de bron van Gods vergeving en genade.

Hoe zit dat nu? Alleen door genade word je gered, door wat Jezus heeft gedaan, niet door wat wij hebben gedaan. Dat hebben wij vandaag bij het Avondmaal mogen vieren. Maar in hoeverre zijn die 'goede werken', waar het zo vaak in de kerkstrijd over is gegaan, dan nog belangrijk?

Ik denk dat Paulus ons met die enkele zinnen hierover in zijn brief aan de Efeziërs (vers 8 t/m 10) heel goed bij die vraag kan helpen om anno 2023 hier op een goede manier in te staan.

Paulus zegt in ons Bijbelgedeelte twee keer: 'uit genade ben je gered!' Blijkbaar was dat voor hem zo belangrijk. Hij schrijft dit zelfs de eerste keer (zo vertelde ik vanmorgen) zomaar ergens midden in een zin die hij aan het formuleren was, hij kon niet wachten met dit te vertellen: 'uit genade bent u zalig geworden.' Uit genade ben je gered. Maar... vervolgens noemt Paulus ook de goede werken. *Maar dus niet als eerste* en dat is belangrijk. Paulus zegt eerst (vers 8 en 9): 'uit genade zijn jullie gered, door het geloof, niet uit de werken'. Die goede werken hebben dus niets te maken met het al dan niet gered worden. Nee: onze redding hebben wij aan Jezus te danken.

Maar vervolgens worden die goede werken toch ook door Paulus genoemd, want – zo zegt hij – *wij zijn door God geschapen* (nieuw gemaakt) *om goede werken te doen*. Wij moeten dus heel goed beseffen: Jezus geeft ons niet alleen vergeving van onze zonden, *maar Zijn sterven aan het kruis betekent voor ons een heel nieuw leven*. Jezus is niet alleen gekomen om de schuld te betalen, af te rekenen wat wij niet konden betalen... *Hij is gekomen om ons een heel nieuw leven te geven*. Om ons op onze voeten te zetten. Om ons op het voetstuk te zetten, waar wij van afgevallen waren. Om ons weer

op onze plaats te zetten in de schepping van God. Om ons terug te brengen, bij dat waarvoor u en ik altijd al bedoeld waren: geschapen... om goede werken te doen.

Ik moet denken aan hoe wij in ons land met misdadigers omgaan. Als iemand veroordeeld is voor een misdaad krijgt hij meestal niet alleen een gevangenisstraf, maar wordt hij nadat hij zijn straf heeft uitgezeten ook geholpen om weer in de maatschappij te gaan functioneren. Dat is het werk van de reclassering. Want bij het weer-terugkomen-in-de-maatschappij gaat het nog wel eens fout. Als men daar geen hulp bij krijgt, als men niet op weg wordt geholpen, dan valt men weer heel snel terug in oude leefpatronen en belandt men vroeg of laat weer in de gevangenis. Wij spreken dan over 'draaideurcriminelen'. Nu, dat is ook waar God ons voor wil beschermen: Hij heeft in Christus niet alleen de straf van ons overgenomen..., Hij wil ons ook weer helpen om terug te keren in Zijn wereld. Om – zo zegt Paulus – om een nieuwe schepping te zijn. In 2 Korinthe 5 schrijft Paulus: wie in Christus is, is een nieuwe schepping! En dat is meer, veel meer dan dat je zonden vergeven zijn!

Dus: je moet altijd met twee woorden spreken. Vergeving *en* vernieuwing. Met woorden uit de theologische keuken: Rechtvaardiging *en* heiliging. Je zou het ook zo kunnen zeggen: God de hemelse Vader gebruikt Zijn beide handen om ons te redden. Door Zijn Zoon – de ene hand - neemt de hemelse Vader alles weg wat tussen Hem en ons weggelopen kinderen instaat, dat ruimt Hij uit de weg en zo herstelt Hij de relatie met ons kinderen. En met Zijn Geest – met de andere hand - helpt Hij ons om vervolgens in deze wereld als kind van God te staan. *En dat alles is dus Gods werk!* God doet geen half werk en laat ons de rest doen. Nee, die goede werken die wij moeten doen, die hoeven niet door ons bedacht te worden, uit onszelf op te komen, maar die – zo zegt Paulus (vers 10) - *heeft God van te voren voorbereid opdat wij daarin zouden wandelen*'. Vanaf het allereerste begin heeft God daar dus al over na gedacht. Die goede werken al – zeg maar – voor ons klaargezet. Klaargezet, zoals een moeder voor haar opgewonden kind de laarzen al klaar had gezet om na de regen buiten te mogen wandelen.

Het is dus niet: Jezus heeft alles voor ons betaald. Nu zijn wij aan zet. Nu moeten wij aan de slag: na de Avondmaalszondag morgen weer goed ons best doen! Nee: zowel onze redding als dat nieuwe leven zijn beide werk van God, beide genade. Een dubbele genade. Voor de theologische liefhebbers: duplex gratia met mooi Kerklattijn.

Waarom is dit nu zo belangrijk? Waarom maak ik het nu misschien zo ingewikkeld en zeg ik niet gewoon: 'nou, aan de ene kant is het genade van God dat je gered bent en aan de andere kant moet je natuurlijk ook wel goede werken doen'. Dan is het hele probleem toch opgelost? Waren daar nu allerlei kerkscheuringen voor nodig?

Nou, of die kerkscheuringen nodig waren, dat weet ik niet..., maar... het is zo belangrijk om te beseffen dat God je niet alleen vergeving wil schenken, maar dat het ook Gods werk is dat Hij je leven nieuw maakt. Want als je dat vergeet..., dan doe je God te kort. Als je Hem alleen dankt voor de vergeving van je zonden, dan vergeet je alles wat Hij door Zijn Heilige Geest ook aan jou wil geven. Je pakt het cadeau van God in Christus dan maar half uit. Dat gebeurt wel eens met kleine kinderen: dat zij zo blij zijn met iets dat zij hebben uitgepakt op hun verjaardag, dat ze er gelijk mee wegrennen en dat je dan tegen hen moet zeggen: 'maar er is nog meer hoor, er is nog een cadeau voor jou!' Nou, na het vieren van het Avondmaal mag ik dat tegen u ook zeggen: ik hoop dat u heel erg blij bent geworden van het cadeau van vandaag: Gods vergeving en liefde mochten wij vieren! Maar... er is nog een cadeau hoor! Vergeet het niet uit te pakken en vergeet God ook niet daarvoor te bedanken: het nieuwe leven dat je nu mag leven. Je bent in Christus Jezus door God geschapen, zegt Paulus, geschapen, om goede werken te doen. Als je dat cadeau vergeet, dan doe je Gods liefde tekort. En daardoor ook Gods eer tekort.

Maar... je doet ook jezelf te kort. Want mij zou de moed in de schoenen zinken, als ik na vandaag weer zelf aan de slag zou moeten en goede werken zou moeten doen. Ik ken mezelf een beetje. Dat wordt niet veel. Je doet jezelf dus ook te kort. Of anders gezegd: je overschat jezelf enorm als je zelf die goede werken voor elkaar zou moeten zien te maken. Maar je hoeft het ook niet van jezelf te verwachten! Dat gevecht tegen die nare karaktereigenschappen hoef je niet zelf te winnen. Die liefde voor je irritante collega hoef je niet uit je tenen te halen. Want God is vandaag nog niet klaar met Zijn werk in jou! Zijn reddingswerk is op Golgotha begonnen, maar gaat morgen gewoon nog door, op je werk, op school, bij je thuis, als je op visite bent. Je mag morgen nog meer uitpakken van Gods cadeau van redding!

Je doet God tekort als je maar een half cadeau zou uitpakken. Je doet ook jezelf tekort, want er komt dan



veel te veel verantwoordelijkheid op je eigen schouders te leggen. En ik vraag mij eigenlijk ook af – dat wil ik er ook nog over zeggen - of je dan wel echt beseft hoe diep die redding door Christus is gegaan. Zijn werk op Golgotha, toen Hij voor ons stierf aan het kruis, is niet slechts restauratiewerk geweest. Wat opknappen, wat oplappen wat er bij ons allemaal kapot is gegaan. Nee: Christus bracht *een nieuwe*

schepping! 2 Korinthe 5: 'Wie in Christus is, is een nieuwe schepping!' Wij hebben met Pasen geen medische behandeling ontvangen om weer wat verder te kunnen..., wij zijn niet van het Avondmaal weer wat opgeknapt, nee: God heeft van dood tot leven gebracht. Een nieuwe schepping! *Het gaat bij het Avondmaal om een totaal nieuw bestaan*. Dat woord 'scheppen' dat Paulus gebruikt voor God, dat laat zien dat wij het niet zelf kunnen en ook niet zelf hoeven te doen, want *wij* zijn niet de Schepper. Maar het laat dus ook iets zien van *wat een groots iets* God in uw en jouw leven wil brengen. Je mag een heel nieuwe bestaan hebben,

volledig nieuw mens zijn. Besef je dat? Wij zijn Zijn maaksel – Zijn schepping! - *geschapen in Christus Jezus...* om goede werken te doen.

Nu, dat maakt dan ook gelijk iets duidelijk van wat die goede werken precies zijn die wij mogend doen, waar wij in mogen wandelen:

Die goede werken waar Paulus het over heeft, dat zijn niet slechts goede daden. Of goede woorden. Nee, het woord 'wandelen' dat Paulus gebruikt, staat voor je hele leven, je hele levenswandel. Het gaat om je doen en laten inderdaad, maar ook om je spreken en je zwijgen. Het gaat ook om je denken en je voelen. Om je willen en je verlangen. Een nieuwe schepping, dat betekent: vanaf de basis nieuw. Een transformatie. Een totaal nieuwe levensoriëntatie. Een nieuwe identiteit. Een nieuw streven, willen, verlangen om die ontvangen genade van God ook uit te leven in deze wereld. Die goede werken, dat is Gods liefde bezingen... maar ook met die liefde aan de slag gaan door anderen liefde te geven. Goede werken, dat betekent: vol zijn van Gods genade, maar ook genadevol zijn voor de ander op deze wereld. De lofzang voor God de hemel binnen laten dringen, maar ook het leven van onze hemelse Vader hier op aarde brengen.

Maar dan nog een laatste iets in deze preek: hoe moet je er nu tegenaan kijken als het morgen misschien helemaal niet zo goed lukt met die goede werken? Als die nieuwe schepping, die je mag zijn, wat je vandaag hebt gevierd met het Avondmaal, als die nieuwe schepping helemaal niet zo goed bij je uit de verf komt?

Ik zou eerst gewoon nuchter – maar niet echt subtiel – tegen u en mij willen zeggen: dan moeten wij er misschien wat meer werk van maken, er wat meer energie in gaan steken. Het Nieuwe Testament staat vol met oproepen om ervoor te gaan, om niet te verslappen, om jezelf te geven. Die genade van God is echt niet goedkoop. Het pas echt niet als een pronkstukje tussen al onze andere pronkstukken in onze kast. Er zal eerst een olifant door die porseleinkast van ons leven moeten gaan om ruimte te maken voor die enorm grote genade van God. Dat nieuwe leven in Christus kost tijd, inspanning, energie. Want Gods genade in je leven doet gewoon pijn.

En we hebben ook elkaar daarbij nodig. We worden in de Bijbel ook opgeroepen om elkaar aan te sporen om dat nieuwe leven te leven. Om elkaar daar ook in vast te houden. Om een voorbeeld voor elkaar te zijn hoe wij een nieuwe schepping kunnen zijn.

En nog een kritische nooit: als dat nieuwe leven morgen misschien zo weinig zichtbaar zal zijn in mijn woorden en daden..., vraag dan eerlijk aan jezelf: hoezeer is die genade van God in Christus door mijn leven heengegaan? Is het echt een werkelijkheid voor mij? Hoe vol ben ik van Jezus? Hoe verwonderd over Zijn liefde? Ben ik er echt door overweldigd, helemaal op de kop gezet, los van mijzelf geraakt... of heb ik het nog niet echt in mijn hart gesloten?

Nu, dat zijn allemaal kritische punten naar onszelf toe. Maar er is ook nog iets anders te zeggen over die nieuwe schepping, die wij in Christus mogen zijn om goede werken te doen:

Houd er rekening mee dat de strijd om een nieuwe schepping te mogen zijn heftig is. Het is een nieuw leven *tegen de klippen op*. We hebben, zo zegt de christelijke traditie, namelijk te maken met een driekoppig monster: de duivel, de wereld en je eigen ik. De duivel wil het maar al te graag bij het oude houden in je leven. En om nieuw te leven in deze wereld met haar oude, wereldse patronen, dat is ook niet gemakkelijk. Gods genade staat haaks op deze wereld. En die spanning zal je ook steeds in je eigen leven blijven voelen, ondanks al je goede intenties. Maar dat nieuwe schepping zijn, dat leven uit Gods genade, dat is ook steeds weer teruggaan naar het begin: steeds weer teruggaan naar Gods vergeving, steeds weer jezelf tegenkomen en daardoor groeien in zelfkennis, steeds dieper gaan zien hoe het met ons mensen is gesteld, maar ook steeds meer verwonderd worden over Gods genade. En als dat het resultaat is dat je steeds meer teleurgesteld raakt in jezelf en je steeds meer verwonderd raakt over Gods genade..., dan al dat je nieuwe-schepping-zijn ten goede komen. Je raakt immers steeds meer los van jezelf. Steeds meer gunnend naar de ander, omdat je weet dat je zelf geen haar beter bent. Steeds meer Christus Die je leven is en je eigen ik dat kleiner en kleiner wordt.

Nu, ik wens u toe dat u dat cadeau van God, Gods geschenk ook in de komende dagen verder zal uitpakken. Gods genade, Gods redding houdt niet bij de Avondmaalstafel op. Wees daarom een nieuwe schepping om goede werken te doen. Door de kracht van Gods Geest. Tot eer van onze Vader in de hemel en Zijn Zoon Jezus Christus.